

**Зденек
ВОЛЬНИЙ**

ОПОВІДАННЯ

НЕДІЛЯ НА ПРОДАЖ

Ми загубилися, мов дві маленькі краплини на дні цієї величезної чаші. Все в ній дудніло від ревища кількох сотень тисяч глядачів. Конструкція гігантського стадіону, глибоко втопленого в скелю, непорушно стояла на бетонних опорах, ніби мала витримати до кінця світу. А я нічого не бачив, не чув, відчував тільки нестерпний біль у легенях та ще зрідка — тихесеньке дзижчання мультівізіонних камер. Воно нагадувало гарчання хижака над загнаною здобиччю. Мудро влаштована мережа супутників зв'язку гарантувала кільком мільярдам уболівальників бігу з усіх частин світу, в тому числі й Антарктиди, високоякісне зображення й звук.

Усе тіло воляло, щоб я звалився на край доріжки й не рушав більше, але це була єдина на світі річ, яку я не міг собі дозволити. Тренування...

Ми додали швидкості, фініш наближався з кожним кроком. Але попереду була ще остання перешкода — трясовина. Я глянув через плече, там зяяло провалля. Решта учасників ще навіть не вибігла з-за повороту, отже, все вирішувалося між нами двома. На крок переді мною в синій смугастій майці біг тільки Тааво Урмін, триразовий чемпіон, володар Кубка світу і переможець більш як шістдесяті великих турнірів. Тільки ця жива легенда і я.

Всі ті крикуни, що кидали під ноги на трибунах пластикові тарілки, поруділі від синтетичної гірчиці, пластикові стаканчики з лишками синтетичного пива та недокурки, думали, що він непереможний. Та сьогодні на них чекало здивування. Кров у моїх легенях уже кипіла, але в ногах ще зоставалося досить сили.

Я кинувся вперед. Скеляста плита була відшліфована, як скло. З-під його шипів бризкала рідка брунатна твань, важкі пекучі краплі змушували часто кліпати, а Урмін на це й розраховував. Він зробив такий потужний ривок, якого ще ніколи нікому не щастило зробити. Трибуни були в захваті, стадіон кипів.

Саме такий відеозапис прокручував мені тренер тисячу разів, тисячу разів я біг останні метри дистанції, коли потім, ледве не стогнучи від болю в м'язах, лягав спати, і тихе дзижчання кондиціонера відтворювало в голові все, аж до виття арени.

Урмін озирнувся, й очі його потемніли від здивування — він побачив мене лише за три кроки позаду. Та наступної миті все змінилось. Стадіон, мов цілісний організм, як поранене доісторичне чудовисько, болісно зітхнув. Урмінова майка зникла, шлях до фінішу був вільний. Але ось над поверхнею ріденького смердючого болота виринула голова, покрита пасмами злиплого волосся. Виринула, тоді знову занурилась у твань.

Я сягнув рукою, намацав і потяг з усієї сили, яка тільки в мене лишилась. Урмін захлинувся від гострого кашля, мабуть, сапнув легеньями болота. Трибуни вибухнули свистом невдоволення, і я марно намагався збагнути, чому та юрба сердиться.

Нас випередила вже ціла група бігунів. Я був у розпачі — втратити таку можливість!

Біжучи вгору, ми трималися неприродно, по наших прізвищах на червоних майках стікала грязюка. Ми нагадували символічну скульптурну групу — виснаження.

А потім я відчув, як мене хтось веде або, швидше, тягне вогким бетонованим коридором у підземелля. Вже у роздягальні я наткнувся на масивний стіл.

Тренер Зозінго засунув м'які пальці в мій чуб, що злипся від крові. Я несвідомо крикнув, і біль відразу привів мене до тями.

— Чому ти не виграєш Великих призів? Тоді в тебе не кидатимуть камінням, — сказав тренер тоном, яким рідко говорив.

— Зозі, — мовив я, — невже ти не розумієш? А якби він у тому болоті...

— А що тобі до того? Ти бігун чи санітар? Йолопе! Стільки років тренуєшся, мов божевільний, а тепер угавив такий шанс!..

— Якби він не...

Найбільше мене пригнічувало те, що він мав цілковиту рацію, я повівся, мов несусвітний йолоп.

— Подібні йолопи колись вигравали бодай «за джентльменство».

— Що вигравали?

— А, нічого...

Я часом його не розумів. Напевне, через те, що він, власне, годився бути мені батьком. З голосу його я відчував, що злість Зозінго минула, а цього мені й треба було.

Лежати стало приємно. Стіни, обкладені заспокійливими зеленими кахлями, лагідно гріли. Крізь їхні мікроскопічні пори проходило повітря, очищене потужними пилословлявачами, збагачене киснем і насичене приємним свіжим запахом. У кутку стояв холодильник. У ньому, як завжди, булькав вітамінний напій з фізіологічним розчином. Синюватий струмінь найчистішої води, що наповнювала басейн, шумів і пінився. Я знав, центральний мозок, який укладено десь під нашими ногами, за допомогою своїх електронних органів виконає кожне моє бажання, якщо його програма вважатиме це за потрібне.

Мені завжди подобалося дивитися на руки Зозінго. Пухленькі, ніжні, смішні і в той же час дужі. Мій тренер ніколи не користувався масажним пристроєм, робив масаж сам. Під його руками м'язи мої розслаблювалися, ніби в мене втирали не масло, а сам еліксир життя.

Зозінго на відміну від мене не старів. Голова в нього була кругла, мов кавун, а волосся лишилося тільки на скронях та потилиці. Але зморщок на темному обличчі не збільшувалося.

Від швидкого дихання рожеві губи його так відкопилювалися, що він нагадував поросю. Б'юся об заклад, він не пробіг би й півкілометра.

Зозінго навпомацки сягнув у потерту сумку, яку пильно беріг, ніби в ній були не пляшечки, ампули, бинти, а золото. Капнувши на долонку темної рідини, Зозінго натер мені поранене місце, я навіть вивернутися не встиг, лише застогнав од болю і докірливо подивився на нього.

— А тепер у воду! — наказав він.

Коли я виліз із басейну, болю вже не було. Рана гоїлася з неймовірною швидкістю.

— Ти не тільки класний масажист, а ще й знахар! — посміхався я. — Була б свята інквізиція, мав би ти клопіт.

— Все в ось цій сумці! — з трохи перебільшеним пафосом сказав Зозінго. — Я її ні на що не проміняю!

— А я й не збираюся в тебе її вимінювати.

— Вона тобі ні до чого. Тут у мене такі речі, на яких люди вже давно перестали розумітися.

Це не вперше він так поводив себе. Час від часу на нього щось находило.

— Головне — знати, в чому сенс життя, — сказав я йому, але він був нечутливий до гумору.

— Тобі ніколи не спадало на думку, що ми земляки? — запитав він несподівано.

Земляки? Бо вже чотири роки день у день разом? Ми часом дратували один одного, про деякі речі взагалі не розмовляли. Про що він тепер говорив? Про минуле? А чи було воно в мене взагалі?

— Ти наче якось казав мені, що народився десь у Південній Америці...— пригадав я давню подію.

— А ти хіба ні?

— Не було б серії Великих призів, я нізачо не вибрався б з Європи.

— А де ти навчився бігати?

— Це в мене від природи, а ти, Зозінго, зумів розвинути мої здібності.

— У дитячому будинку,— пригадавав я вголос,— був один вихователь, він перший мене помітив. Він літав на змагання бозна-куди, а коли не міг, то не відходив од мультівізора. Знав абсолютно всіх чемпіонів, володарів Кубка світу й Великих призів щонайменше за останніх п'ятдесят років. Він перевів мене до іншого класу, і я дивився мультівізор удвічі більше, ніж доги.

— Він добре зробив,— промовив Зозінго не без схиdstва. Інколи мій тренер любив під'юджувати, так само, як любив після вечері посмакувати чорною сигарою.— Саме тоді я нидів у Сан-Паулу, був асистентом старшого тренера Сантоса. Ми ще жили славою наших недавніх чемпіонів світу, але вже не могли виховати нового чемпіона. Це ставало нестерпним. Шеф боявся, що його витурять у три шиї, якщо не дістане справжнього бігуна, ти ж знаєш, як то буває...

Я лише кивнув.

— Одного разу, коли ми бігали з самого ранку, бо спека потім не давала дихати на стадіоні, з'явився засмаглий чоловік із зухвалими очима; він обвів поглядом увесь майданчик і кинув під ноги недопалок. «Де ви знаходите цих сновид?» — поглузував він з мене. Я не вперше діставав такі уколи. В газетах нас папалюжили щопонеділка і часом аж до суботи. І все-таки ми отримали державну дотацію, яка була ще вищою, ніж попередня. «Може, ви хочете попрацювати замість мене? Чи спробуєте сам десять кеме? Тільки обережно, щоб вам не пороздирало «асфальт» у легенях!» Але чоловік лише запалив нову сигарету й посміхнувся. «Я відкинув би ратиці після ста метрів при вашому божевільному темпі,— сказав він.— Але оцей хлопець бігати вміє».

Аж тоді я побачив індіанця. Ребра у нього випиналися, мов у шкапи. Він мав такий вигляд, ніби востаннє їв ще на різдво. Я знизав плечима — навіть сперечатися? Повів індіанця на бігову доріжку й увімкнув секундомір. У глибині душі я радів, сподіваючись, що той хлопець прилізе до фінішу рачки, тоді я посміюся з них обох.

— Ти не можеш трохи стисліше?

— А що, нудно слухати? Секундомір справді показував неймовірний час: менш як двадцять п'ять хвилин.

— Звичайний забіг?

— З усіма перешкодами. Це виснажило індіанця, чорні очі згасли, волосся здалося ще темнішим. Та якби його хтось підгодував...— Зозінго вже знову фантазував.— Він би років десять не знав суперників! Той чоловік потім розповів мені, що зустрів індіанця десь у долині Оріноко, коли прокладали другу трансконтинентальну автостраду. Чоловіка вкусила була отруйна гадюка, й він побоювався, що навіть сироватка не допоможе. Цей хлопчина-індіанець не відходив од нього ні на крок. Будівництво розігнало останні вільні племена в незаймані ліси, а більшість воїнів узялася за лопати.

До роздягальні ввійшов чоловік у темно-синьому піджаку, секретар Адам. Він зупинився наді мною, тримаючи руки в кишенях. У нього була дуже самовпевнена усмішка.

— Перо старіє,— кивнув він на мене, навіть не привітавшись. Скільки йому могло бути? Тридцять? Тридцять п'ять? Від його модних змачених вусиків мені вивертало шлунок. Може, все це лише заздрощі? Я чомусь був певен, що з Адама не вийде нічого іншого, крім слухняного лакея.— Ти виступаєш уже п'ятий сезон, чи не так?

— У жовтні мені виповниться двадцять один,— відповів я.

— Нам потрібен молодший, з вогником. І головне — такий, що вигравав би Великі призи!

— Хіба я не вигравав?

— Сьогодні не виграв.

— Постривайте, Адаме,— несподівано взяв мене під захист Зозінго.— Я вас запевняю: Перо в такій формі, якої ще в нас ніхто не досягав. Зрештою, ви самі знаєте, що він сьогодні робить — просто упустив шанс.

Секретар Адам його принципово ігнорував.

— Перо, ми розриваємо контракт. Це вирішено. До кінця сезону залишилося два змагання, еге ж?

Я здивовано подивився на тренера, ніби він міг мені чимось допомогти. Зозінго тільки кивнув і знітився.

— Надалі рухайся швидше, щоб тебе взагалі хтось узяв.

Якби ви викладалися на Великих призах, то вас би знало добрих п'ять мільярдів людей. Ваші імена з самого ранку з'являлися б у телепринтовому агентстві, їх вимовляли б, наминаючи високоякісну синтетичну шинку та найароматніші помідори з величезних антарктичних теплиць і сахарських садків. Один електронний геній, який проробляв сто мільйонів, чи мільярдів операцій за тиждень, зумів би протягом чотирьох мільйонних секунди перекласти ваше ім'я всіма мовами людства.

А взагалі, це не найгірше життя...

Добре відпочивши, організм прокидається сам — рівно о сьомій. За дві години я вже був на доріжці, пробував звичайні дистанції та з перешкодами, тренував швидкість і витривалість. Протягом дня я повертався сюди ще тричі. Зозінго називав це чотирифазовим тренуванням. Перед вечерею я пробігав двадцять п'ять кілометрів, аби трохи виголодатися. Життя пролітало в шиповках, переді порожніми трибунами, під гучномовцем Зозінго, що час від часу гримав на мене: «Натисни!», «Хай тобі чорт!», «Та прокинься ж!». П'ята фаза відбувалася на масажному столі.

Тренер поступово підключав мені до м'язів ніг електричний струм, регулюючи напругу маленьким хромованим приладом, який легко вміщався в кишені. Електрика збуджувала м'язи й зміцнювала їх дужче, ніж сам біг. Тренуватися лежачи — це мені подобалося! На жаль, доріжка потребувала більшого, ніж м'язи нижніх кінцівок, але я вважав, що мине час і людина подолає й це, винайде тренажери, які зміцнюватимуть одночасно серце, легені й усе інше.

Закінчення денної програми я чекав не тільки через каторжну роботу. З'являлася можливість промовити кілька слів бодай за вечерею в окремій кабіні ресторону, вмонтованого просто в трибуни. Мало хто здогадувався, яким самотнім почуває себе стайер, скільки безконечних монологів виголошує сам до себе протягом довгого тренувального дня.

З ресторану до дому мені було лише на поверх вище. Зозінго мешкав унизу, в місті, але часто на годину-дві затримувався. Ми розмовляли про Великі призи, рекорди, доріжки, суперників, легенди, все було як у дзеркальному лабіринті. Про що інше ми могли б говорити? І так завжди, поки нас це втомлювало.

Сьогодні нам добряче зіпсували настрої, і розмова гасла, як полум'я без кисню.

— Роже, годі про це думати, — порушив мовчанку Зозінго.

Він налив грейпфрутового соку, за звичкою я дозволив себе обслужити. Зозінго завжди влаштовував усе до останньої дрібнички — внизу в ресторани й на шляху до змагань.

— Залишилися останні два Великі призи — й кінець.

Нічого нового не було в моїх словах, та я ненавидів зміни. Мене терзав страх перед майбутнім.

— Усе залежить тільки від тебе. В неділю почнеться останнє коло Кубка світу, а пізніше, в Манілі, — фінал чемпіонату світу.

— А потім?..

— Ти тільки заспокойся. Маєш усі шанси на перемогу.

— А що, коли не виграю?..

— Просто мусиш викластися, як каже твій приятель пан Адам.

— Ти знаєш, скільки бігунів хоче бути першими на фініші?

— Мабуть, знаю краще, ніж ти, але тепер — у ліжку!

— Ні! — заявив я тоном вередливої дитини. — І взагалі, ти ще не до кінця розповів про ту пригоду.

— А ти справді хочеш про неї почути? Ну, той чоловік тільки подивився в мою жменю, на секундомір, і запитав: «Кажете, біжить добре?» Він пробелькотів ще щось незрозумілою мовою, а тоді пояснив, що прийде по того хлопця через рік.

Я побіг до шефа, щоб зарахував індіанця на наступні відбіркові змагання. Я не сумнівався: якщо індіанець не збожеволіє на дистанції або в колотнечі після старту йому не зламають ногу, то наступний Великий приз в нашій кишені.

— Наскільки я тебе знаю, все це, звичайно, вигадка. Просто цікаво, як ти виплутаєшся, — сказав я відверто. Хоча мені справді було цікаво.

— Шеф жадаєв спочатку випробувати індіанця. Ніхто мені не вірив, — сказав Зозінго. — Коли я привів індіанця, в кабінеті шефа було порожньо. На столі сидів не дуже великий, але страшенно отруйний чорний павук. Я його відразу помітив і, кинувшись до вікна, майже затуленого диким виноградом, загорлав:

— Погляньте, ідіть сюди!..

— Дурню божий! — крикнув шеф із-за дверей. — Хочете, щоб вас вкусив отой каракурт?!

— Ну й брехун ти, Зозі, — сказав я здивовано. — Якби такий бігун справді з'явився, хто б же влаштував подібні розваги!

— Ну, годі. Вже пів на десяту.

Він одрегулював кондиціонер, я теж люблю тепло, але вночі, кажуть, воно шкідливе для здоров'я.

— Скільки вже існують оці перегони?.. А мультивізор? Він був завжди?

— Був, Роже. Тільки раніше його називали телевізором.

— Ти не розігруєш? Перегони теж, певно, називались по-іншому.

— Тоді змагалися верхи.

Я пирснув, Зозінго, до речі, теж. Інколи мені здавалося, що мій тренер трохи несповна розуму, але ви мусите визнати: хто ще на світі міг отак фантазувати? Змагання верхи на коняч!

— А звідки тих коней брали? З екосадів? Навіть у цілому світі їх не набереться стільки, щоб забезпечити один-єдиний Великий приз! — Так я йому тоді сказав.

Хіба це не чудо — відчувати тепло тварини, пригорнувшись до її міцної шиї? Відчувати биття серця і, заплющивши очі, мчати вперед, швидше й швидше, щоб аж світло розпливалося в очах зеленими, коричневими і синіми колами...

Як це приємно — ні про що не думати! Думують за тебе інші й дбають про все. Якби я й хотів проспати, мене однаково збудила б електроніка — гарною ритмічною мелодією. Вода у ванній була завжди такої температури, яка ранкової пори найоптимальніша для м'язів. *

А внизу на мене чекав Зозінго із сніданком і вісьмома годинами тренувань. Я запрягався в роботу, готуючись до неділі.

Але на день швидше надходила субота. Я не любив її, бо в суботу мінявся звичний ритм життя. Одразу після сніданку ми пакували речі і їхали на змагання.

Я починав трохи нервувати. Після якогось нещасного випадку вертоліт нам заборонили, тож ми мусили пропихатися до аеропорту забитими перехрестями, між нескінченними потоками електромобілів, таких самісіньких, як і наш. І всі тікали з десятимілійного мегаполіса, мов риба з розірваної сітки. Хто не встиг вискочити ще в п'ятницю, іде тепер ковтнути свіжої води. Але дощ із сірчаною кислотою падав скрізь однаково, так принаймні твердив мій тренер.

Якщо в неділю після обіду засвітяться всі екрани, то атомні електростанції муситимуть працювати на повну потужність.

На лисині в Зозінго знову блищали краплини поту. Він сидів поруч. Усе тече, все міняється, твердили філософи, але крапаї людського поту завжди лишались однаково солоні.

— Коли вже доїдемо? — спробував я завести розмову хоча б з водієм Отто. Він був не набагато старший за мене, але проти мене — здоровань з потилицею м'ясника й округлою спиною; така спина в нього, певне, від того, що постійно горбиться за кермом.

Водій лише відбуркнувся. Не можна сказати, що його не цікавили перегони, він щосуботи в автомобілі теж витріщався на програми й спортивні сторінки телепринту. Мені це не подобалось.

Раптом Отто сам заговорив:

— Знаєш, Перо, я не вірю, що ти колись переможеш. Минулого разу я поставив був на тебе, бо бігати ти вмієш... Колись ми з тобою ще побалакаємо...

Навіть у залі чекання він не відходив од нас ні на крок, і я б не здивувався, якби у нього десь виявили револьвер. Потім я зрозумів, що мій тренер його також не зносить.

Коли надзвуків аеробус нарешті розігнався бетонною доріжкою, пасажирів полегшено зіткнули, і вентилятори впустили до салону трохи свіжого повітря. Гарненька стюардеса, як завжди, згадала в своєму привітанні й про мою персону, почувшись оплески. Якусь мить я купався в усіх кольорах жіночих очей, увага тишила, але разом з тим обляпувала в роті, мов солодке морозиво. В усіх жінок були худі шиї й чітко окреслені груди.

За митницею нас зустрів скромно вдягнений шпакуватий високий чоловік у чорних окулярах, наш провідник. Людський потік ринув одразу в усіх напрямках. Просто перед виходом на нас чекав чорний лімузин з такими глибокими сидіннями, що ми у них потонули. Температура в кабіні була мов у печі, і водій був схожий на пластикову ляльку.

Я марно натискав на золоту кнопку щоб одчинити вікно.

— Ні, ні,— заперечив провідник у темних окулярах.— Невже вам не досить кондиціонера?

— А чому ви його не полагодите? — запитав я трохи ображено.

Лімузин тихо рушив. Водій і провідник на передніх сидіннях до останньої хвилини напружено розглядалися на всі боки.

— Я відповідаю за вашу безпеку, а тут, на мою думку, вештається надто багато гангстерів та божевільних з пластиковими бомбами. А скло непробивне.

— Не перебільшуйте.

Тренер уже задрімав.

— Давай хоч раз поїмо в ресторані, як люди,— попросив я його вже у готелі.

— Почекай, побачимо...— відповів Зозінго, але ми й цього разу, як завжди, їли в моєму номері. Мені не хотілось розмовляти.

— До завтра!

Зозінго тряс мою руку і розглядав, чи не забув чого. Було навіть смішно. Він попростував до дверей.

— А як з казкою на добраніч? — спробував я його затримати.

— Ти вже застарий для казок.

На якихось двадцять або тридцять поверхів нижче дихав, іскрився й пульсував суботній вечір. Удалині, куди сягав зір, плинули людські потоки, а назустріч їм летіли нескінченні вервечки освітлених електромобілів. Скло в сталевих рамах затримувало абсолютно всі звуки й запахи, мені залишались тільки кольори.

Десь над головою дзижчав жук-кондиціонер, але я дуже виразно почув кроки від дверей і здивовано озирнувся. Ввійшов уже не молодий, років на п'ятдесят, чоловік у плащі й капелюсі — нічого особливого, тільки обличчя здавалося цілеспрямованим і вольовим.

— Ви, мабуть, помилилися номером,— сказав я роздратовано, бо він порвав нитку моїх рожевих думок.

Чоловік неквапливо зняв капелюха й глянув на мене світлими очима. В очах було щось приємне, збуджувало симпатію.

— Ні, я не помиливсь,— усміхнувся він.— Я до вас, Перо.

— Не ображайтеся, але я не маю права приймати відвідувачів.

Йому нелегко було проникнути аж сюди. І я невпевнено кивнув на крісло, з якого тільки-но встав тренер. Я сам себе не впізнавав.

— Мені все відомо, тож довго вас не затримаю. Я не люблю надміру ризикувати.

— Я, власне, ще не лягав...

— Тим ліпше. Тож — до справи?

Я на знак згоди кивнув.

— Ваше прізвище зазначено в перехідному реєстрі. Ви вже отримали нові пропозиції?

Пропозиції? Чи мусив я брехати?.. Я заперечливо покрутив головою, а в роті стало, як у Сахарі.

— Так, я не помиливсь,— переможно посміхнувся гість.— Ви добрий бігун, просто чудовий, але репутація ненадійного відтепер супроводжуватиме вас аж до смерті.

— Тому що на останніх змаганнях я врятував людині життя?

— То, безперечно, шляхетний вчинок, але що тепер буде з вами?..

Ця проблема мучила й мене. Що буде зі мною, коли я не вмю робити нічого іншого, хіба трохи швидше від інших бігати?

— Проблема, правда ж? Надзвичайний талант, у неповних шістнадцять років уже на доріжці Великих призив... У вас попереду ще довге життя. А ви задумувалися над тим, що буде з вами через п'ять, десять років? Коли кровообіг ослабне і в ногах почнуть згасати сила й витривалість?

— Я міг би коментувати змагання по четвертій програмі. Або закінчити тренерські курси. Просто робити те, що й інші!..

— Маю для вас іншу пропозицію.

Я підвів на нього очі, хоча давно вже здогадався, що він казатиме.

— Одержите щонайменше зо два мільйони. Це чимало, навіть сьогодні. Якщо жити розумно, вистачить на ціле життя. У гіршому випадку така сума гарантує кілька років незалежності й комфорту.

Збудження в мені нагромаджувалося, як метан у глибокій темній штольні. А гість докинув:

— Навчання, подорожі...

— Що ж мені робити? — запитав я, хоча теж для годиться.

— Це вже добре! — похвалив мене гість і посміхнувся. Він раз у раз посміхався. — А ви знаєте, юначе, що то означає — страхувати бігуна під час бігу?

— Абсурдне запитання!

Звичайно, я не мав би про це ні найменшого уявлення, якби не Зозінго. Група шахраїв відкрила спосіб, як може Великий приз виграти посередній бігун. Тоді шахраї заробили на тому грубі гроші, але перемогла зрештою поліція.

— Зовсім не абсурдне, — сказав гість.

— Довічна дискваліфікація, — пояснив я гостеві. — Ну й, звичайно, грошенята в мене заберуть.

— Це в разі провалу. Але уявіть собі, що ми ні на йоту не дурніші від Європолу.

Він сгннув рукою до кишені, дістав довгастий гладенький аркушик і простяг мені. Це був чек.

— На звороті знайдете адресу надійного банку, куди можете покласти гроші. Щиро рекомендую.

У нього все було продумано.

— Не знаю, — знітився я, але чек узяв.

— Якщо дотримаєте умови, будьте певні — одержите все, що вам належить. Думаю, зрозуміло...

Він підвівся з м'якого крісла й побажав мені доброї ночі. Я затримав його мимовільним порухом.

— Так, так. Знаю, про що ви хочете запитати. Але поки що не можу вам назвати прізвище. Розумієте? Ви повинні спочатку все добре зважити, нам не потрібні зайві клопоти. Все буде досить просто. Перед самісіньким стартом він дасть вам тоненьку плиточку жувальної гумки.

Справді, у нього все було зважено.

Він знову посміхнувся.

Тільки-но двері зачинилися, я зрозумів, з чого маю починати. Підняв телефонну трубку. Екран молочно засяв.

Але що буде завтра? Завтра про це говоритимуть усюди, криві погляди, недовіра...

Обличчя моє гасне разом з екраном. Один забіг — і для мене відкриється цілий світ. Тільки це буде востаннє. А що є краще в світі за біг?

Настав новий день.

За якусь мить увійде тренер, і ми поснідаємо в нібито спокійній, душевній атмосфері, а вже об одинадятій мені подадуть легкий обід. Про змагання, звичайно, не буде й мови. Ми обминатимемо цю тему, як обминають будинок божевільних. Не тільки за столом, але й в електромобілі, що згодом доставить нас на стадіон.

Близькість арени я відчував здалеку нутром. Стоянки для автомобілів були заповнені різнобарвними коробками з бляхи та пластмас, окремі потоки людей з метро й навколишніх зупинок електробусів тут зливалися в суцільний потік. Наш електромобіль плавно розітнув натовп, наче пароплав морську гладінь. Щось єднало між собою всіх отих молодих і старших чоловіків. Вони були схожі не тільки тераловими сорочками, які чудово відбивали пекуче полуденне сонце, не тільки тим, що всі вони смоткали сигарети й плювалися на тротуар; їхні обличчя відбивали якусь дивну мішанину напруженого сподівання й розслаблення.

Уемблі — це найстаріший, отже, й найменший з-поміж стадіонів, на яких дозволено проводити змагання високого рангу. Кубок світу — без сумніву одне з найважливіших і найпрестижніших змагань сезону. На Уемблі, казали, змагаються з давніх-давен. Зозінго якось розповідав, що тут колись була така гра, називалася футболом. У ній брало участь двадцять два спортсмени, на стадіоні нібито збиралося дуже багато вболівальників. Але це, мабуть, одна з казок тренера на добраніч.

Люди розступалися, озирались, дехто лишався стояти, кілька рук показувало на мене. Я відчув себе дресированою мавпою. Цікаво, що досі це мені не заважало.

Людська маса згусла, й ми зав'язли в ній. Над юрбою з'явилися два біло-сині шоломи, неначе взяті з арсеналу космонавтів. Але полісмени почували себе так, немов отримали завдання вичерпати море ополоником. Тиснява посилилася, хтось опинився під ногами в натовпу й закричав.

Нарешті дорогу до брами із сталевих прутів звільнено. Всюди валялися затоптані програмки, за два кроки від нашої машини продавщиця намагалася поставити свій перекинутий складаний столик. Вона виявилася зовсім молодень-

кою, темне волосся було посередині розділене проділом, губи страшенно зблідли. Певно, перелякалася. Наші погляди зустрілися, і я вже не міг відвести очей.

— Ти слухаєш мене чи ні? — розсердився тренер.

— Слухаю. Ти казав, Урмін після травми не зможе відновити всіх сил?

— Так. І тому змагання не має явного лідера. Ти мусиш тримати на контролі всі ривки і не піддатись на обман. Не проспати!

— Це вимагатиме багато сил...

— Адже ти їх маєш! Головне — стеж за Ренві, він у формі.

Мене переслідувала думка, що сьогодні все буде інакше, сьогодні я вперше бігтиму для того, щоб переміг хтось інший, чийого я навіть імені не знаю. Ти ідіот, ти безнадійний ідіот! — проклинав я себе. Але це теж не допомагало.

— Твоя правда, — погодився я після коротких роздумів. — Ренві має дуже добрі шанси на перемогу й не прогавить їх так просто.

Якби бідолаха знав, що я вчинив... Може, звіритись? Ні! Нічого мені вже не допоможе.

За своєю нахабною звичкою до роздягальні без попередження ввійшов Адам, зразу ж за ним Отто, водій і охоронець. Сьогодні він мені здавався ще могутнішим і страшнішим, ніж досі, просто горила. Раніше Отто завжди чекав на вулиці, стеріг як собака.

— Все в порядку? — Адам виконував лише свої обов'язки, моє майбутнє його, звичайно, не обходило. Навпаки, він був би ще й радий моїй невдачі.

— Роже в чудовій формі, — заявив тренер запобігливо. В мені почала прокидатись лють на них усіх.

— Цьому нікчемному бігунові все одно нічого не світить! — заперечив Адам і кивнув до мене: — Я тобі вже зарахував поразку. Чоловік, який не вмів довести свою справу до кінця...

Я глянув на водія Отто, мене вразило його обличчя. У грубих рисах ясно проступало співчуття. Я не повірив власним очам.

— Я поставив на Ренві чималу суму, — раптом сказав секретар Адам, щоб мене принизити, розтоптати. — Як ви вважаєте, Зозінго, я маю добрі шанси? Кращі, ніж один до п'яти?

— Звичайно, — відповів тренер. Це була зрада.

Секретар від самовдоволення засяяв.

— Але правильно зробив лише той, хто поставив на Роже Перо, — додав Зозінго по хвилі.

Це нагадувало вибух бомби.

— Мабуть, вам також доведеться в кінці сезону спакувати валізи, — просив Адам і зник.

Заглянув один з організаторів змагань, його можна було впізнати по жовто-гарячій жилетці.

— Готові? На старт!

— Подай мені, будь ласка, другу шиповку! — схвилювано попросив я Зозінго.

Потім я мовчки вийшов. У голові роїлись різні думки. Холодні бетонні сходи виводили на бігові доріжки. Мене приголомшили ревище й пекуче сонце.

Високі трибуни нагадували брили м'яса, обліплені людьми-мухами. З усіх боків долиняло ревіння. Коли ж з'являлися місцеві бігуни, було чути оплески.

Я пробіг кілька кроків, високо підкидаючи коліна, щоб розім'яти м'язи, зберегти їх теплими і тугими. Краєчком ока я помітив Тааво Урміна, який робив те саме.

— Тааво, тебе добре склеїли? — спитав я.

— Я мав перелом ноги, — відповів тихо, з розпачем у голосі, Урмін. Він справді сильно кульгав на праву ногу. — Чи я подякував тобі?..

— Плянував би ти на все, бо ще лишишся калікою, — сказав я безсердечно.

— Для мене досить бути шостим — і Кубок наш. Вони хотіли...

— Щоб ти став калікою? — Я зненацька запитав: — Ти маєш жувальну гумку?

— Чого ти блазнюєш?

— Та я так, бажаю тобі...

Може, вони відмовилися від свого наміру, може, зрозуміли, що справа надто ризикована. Та, хоч як дивно, така думка не принесла мені полегшення. Я вже не хотів жити по-старому. А як жити?

Раптом у моїй долоні з'явилася плиточка в червоно-синій обгортці. Альдо Лотті, мабуть, найдрібніший і найстарший за всіх нас на старті, дивився в землю.

На лінії старту ми стояли, вишикувані згідно попередніх результатів: Урмін, Ренві, я... Лотті був десь у другій десятці. Пролунав постріл, і згряя бігунів

кинулася вперед, штовханина, хтось упав. Комусь не пощастило просто на старті.

Всі доріжки були уніфіковані. Відразу після старту вони повертали праворуч, до першої, сплетеної з прутів, перешкоди, так, щоб найкращі бігуни мали на старті перевагу.

Тепер я мусив пильнувати, щоб мій протезе неушкодженим переніс жорстоку штовханину серед клубка бігунів, до того ж ми ні в якому разі не повинні були відстати від групи лідерів. Мені допомагало те, що Урмін не витримував темпу і вже тепер шкутильгав далеко позаду. Біжучи попереду, Ренві озирався, чи не приєднається хтось до нього, але ніхто не хотів, іще було надто рано.

Я зробив місце для Лотті поруч себе, від когось дістав добряче ліктем, але перетяг Лотті через перешкоду:

— Тримайся!

Зразу ж була наступна перешкода, тут головне полягало в тому, щоб правильно розрахувати швидкість на короткій прямій перед ровом з водою. Тількино я відштовхнувся, як мене хтось так турнув, що я опинився на другому боці догори ногами, з обдертим обличчям. Промайнуло кілька різнобарвних майок. Лотті оскаженіло глянув на мене. Разом зі мною на штучний газон попадало й чимало інших.

Якась мить — і все буде вирішено. Я щосили кидаюся за основною групою бігунів, але відстань між нами не скорочується. Штучний газон закінчився, почалась рілля й біг утратив ритм. Я пристроївся до останнього бігуна — на більше не спромігся. Це обов'язково дасться знаки наприкінці. Найкраще було плюнути на все: на Лотті, на гроші...

Але я мусив бігти аж до кінця.

У мого кощавенького протезе, який навряд чи важив шістьдесят кілограмів, майка на спині змокла. Коли він озирнувся, я побачив його обличчя, воно було спотворене страдницькою гримасою. Я не міг і далі плентатись у кінці. Група почала розпадатися, хитрун Ренві разом з Іноком та ще двома бігунами прискорили темп саме в той момент, коли ріллю перетнула довга смуга живоplotу. Тут доводилося пильнувати. Хтось із тих чотирьох упав, на одного суперника поменшало.

Ренві, звичайно, рішуче кинувся вперед. Ми летіли мов шалені. У Лотті свистіло в горлі, з рота текла слина, але я не мав права розпорозувати уваги. Коли біжиш під гору, не можна дивитись уперед, тільки під ноги.

— Збав трохи, збав! — прохрипів за спиною Лотті.

Западали сутінки — сутінки в пекучий день, я радів, що золоті й зелені смуги на майці Ренві такі яскраві, якби вони не миготіли попереду, я б, мабуть, послухався Лотті, але тепер це було несправедливо. Адам би загріб грошенята, вгадавши переможця, а цього я не мав права допустити, не мав...

Сутінки розсіялись. Я з байдужістю констатую, як знеацька підломились ноги в Інока — й він лежав, так наче вже ніколи й не поворухнеться. Лотті нагадував боксера, який підвівся після магічного слівця «вісім» і далі б'є навколо себе, непритомний, по інерції. Ми побігли вниз. Траси Великих призів придумують садисти. На десятому кілометрі починалась трясовина, де неможливо бігти. Ми брели болотом, наче великі кольорові мухи з обірваними крилами. Чудовий штучний газон з точно розрахованою еластичністю прийшов як винагорода, але Ренві вже ледь ноги тягнув. Його зламала власна тактика. Попередивши Лотті коротким помахом кулака, я кинувся в атаку. Все йшло гладко. Ренві не чинив опору, не міг. Навіть не озирнувшись на нього, я вповільнив темп аж на останньому повороті. Для перевтомленого тіла це було полегшенням. Головне витримати, фініш наближався. Лотті мене випередив і кинувся, спіткаючись, до фінішу: все гаразд.

Раптом сценарій почав ламатися — ліворуч від нас летів воскреслий Ренві. Хоча Лотті озирнувся вчасно, в його очах я прочитав капітуляцію. Я кидаюся за ними, вперед, але всім стало ясно, що пізно. Кроків за п'ять до фінішу я наздогнав Ренві й упав перед ним.

Опритомнів я в роздягальні, з маскою на обличчі. Тихенько шумів кисень. Я зняв маску і кинув її на підлогу.

— Лежи! — наказав Зозінго. — На, ковтни ось це.

Ми були не самі — це несподіванка. Третім був маленький рухливий чоловічок, який забавлявся якимсь предметом — другою кисневою маскою.

— Інспектор інтерполу, — тихо відрекомендував його тренер.

— Так, — кивнув головою чоловік, підходячи до масажного стола, й заглянув мені в очі. — Пане Перо, якщо говорити правду, мені не подобається цей

дивний випадок: кисневу маску наповнено ціаністим воднем. Думаю, це буде доказом, що я не маю намірів жартувати,— додав він кисло.

Мені стало погано, й не тільки від перевтоми.

— Я про це не знав,— вичавив я з себе.

— Вірю,— погодивсь інспектор.— Але ви, може, знаєте причину цього вчинку?

Я заперечливо покрутив головою.

Коли він пішов, мені стало краще. Вони хотіли тільки нагадати, що я маю повернути чек, заспокоював я себе. Чому відразу вбивати? Не зумів затримати Ренві за майку чи за руку? Хіба я... Але який смисл мало б таке змагання?

— Мусиш підвестись,— сказав Зозінго.— За кілька хвилин тебе запросять на урочисте нагородження переможців. Тобі відомо, що ти абсолютний переможець? Урміна довелось винести з дистанції.

— Мені шкода Тааво.

— Ти не радий? Хай би тебе чорти взяли! Перемога після падіння на дистанції — цього ще ніхто не бачив! Ти втер носа і тому хамові Адаму.

— Дякую тобі за все!

— Чому ти дякуєш мені? Ми ще не на похороні. Адже Уемблі не останній Великий приз, який ми разом завоювали!

А тоді вже без захвату тренер запитав:

— Чому ти раптом застрів на останньому повороті?

— Може, ти подивишся, чи не пора вже йти? — сказав я замість відповіді.

Коли Зозінго зник, я вийшов другим кінцем коридора на вулицю.

Я зрозумів, у чому справа — це було попередження на майбутнє. Наступного разу вони сподіватимуться іншого результату.

Це було неймовірно, але організатори змагання ніби не впізнавали мене, хоч усі пильно придивлялися.

Тут повітря пахло зовсім по-іншому, ніж у бетонній камері. Вечоріло, і я відчув холод. З трибун виходили глядачі, але більшість іще хотіла побачити нас на сходах п'єдесталу.

Всі брами стадіону були розчинені навстіж. Я проминув продавщицю проگرامок, знову переживаючи сьогоднішні пригоди. Раптом у мене з'явилося бажання ще раз подивитись на її личко. Я відчув якесь глибоке, прадавнє почуття, незнайоме і в той же час близьке.

— Ах, це ви? Сьогодні всі говорять про вас,— мовила вона тихо.

— Ви захоплюєтесь перегонами?

Дівчина байдуже покрутила головою й заходилася складати столик.

— Можна я вам допоможу? Куди віднести столик?

— До парку. Ми там живемо.

Я марно силкуюся виказати словами свої почуття.

— Ви, певно, вчитесь, а тут підробляєте? У вас канікули? — раптом запитав я.

Дівчина нерухомо стояла, і ми дивились одне одному в очі.

— Хочете знати правду?

— Правду? Що ви маєте на увазі? Що перегони — безглузда витрата енергії?

— Зовсім ні. Але чи вам не здається, що на перегонах не стало радості, почуття рівної і чесної боротьби? Не стало спорту.

Стадіон спалахнув у сутінках тисячами неонових трубок. Я замислився над її словами.

— Не судіть лише з того, що побачили сьогодні. Перегони вічні,— подумав я вголос.— Як земля куля. Як людство.

Несподівано зашаруділи шини, поряд з нами загальмував чорний електромобіль. З нього вискочило двоє.

— Отто?..— впізнав я одного з них.

— А ти думав ангел небесний? — відгукнувся наш водій.

Другий чоловік, значно нижчий за Отто, в чорному светрі й штанях кольору хакі сказав:

— Дівчина хай нас краще залишить...

Дівчина схопила мене за руку, і страх відразу зник.

— Біжіть уперед,— попросив я її спокійно.

— Роже, я на вас чекатиму.

— Це небезпечно, так ви можете лишитися старою дівкою,— сказав чоловік у штанях кольору хакі й весело засміявся.

— Ну, досить. Прошу! — кивнув мені Отто на машину.— Шеф не любить чекати.

— Ти про Адама?..

Отто скривився:

— Який там Адам! Сьогодні ти побачиш того, хто має справжню владу!..

Другий вийняв з кишені револьвер і вдарив мене рукояткою по голові. Я вистояв і кóпнув його в пах. Він скулився й дико заревів. Зброя забряжчала, впавши в темряві на землю. Отто стрибнув на звук, мов дресирована собака, а я кинувся в хащі темного парку, до якого було десять-п'ятнадцять кроків. Я відчував себе так, ніби мене тільки-но випустили на бігову доріжку. Як на третьому кілометрі, я стрибнув через живопліт. Раптом щось мене вдарило у спину й повалило додолу. Я пальцями вхопився за справжню соковиту траву. Земля повільно холода.

*З чеської переклав
Василь КАЛИНЮК
(Дебют у «Всесвіті»)*

